

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของลัวะ ในบ้านน้ำแพะ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน Ethnobotany of Lua in Numpae Village, Bo Klua District, Nan Province.

มะลิวัลย์ บริคุต¹ และ อังคณา อินตา^{1*}

¹ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50220

*Corresponding Author; E-mail: aungkanainta@hotmail.com

Received: 9 August 2018 | Revised: 6 December 2018 | Accepted: 17 May 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของลัวะในบ้านน้ำแพะ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ระหว่างเดือนสิงหาคม 2558 ถึง เดือนสิงหาคม 2559 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการนำพืชมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของชาวลัวะ โดยสำรวจพร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุ เกษตรกร และหมอยาพื้นบ้าน จำนวน 5 คน ภายในพื้นที่หมู่บ้าน พื้นที่การเกษตร และบริเวณป่าใกล้หมู่บ้านด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) เกี่ยวกับชนิดของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ ชื่อท้องถิ่น ประเภท และวิธีการใช้ประโยชน์ เก็บตัวอย่างพืชเพื่อใช้ตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ และจัดทำเป็นตัวอย่างแห้งเพื่อเก็บรวบรวมไว้ที่หอพรรณไม้ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (CMUB herbarium) ผลการศึกษาพบพืชที่ใช้ประโยชน์จำนวน 208 ชนิด 168 สกุล 76 วงศ์ จำแนกออกตามกลุ่มการใช้ประโยชน์ เป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ พืชอาหาร 148 ชนิด พืชสมุนไพร 22 ชนิด พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ 18 ชนิด พืชใช้ในพิธีกรรมความเชื่อ 13 ชนิด พืชเศรษฐกิจ 11 ชนิด และพืชที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ 23 ชนิด ทั้งนี้พืชแต่ละชนิดอาจมีการใช้ประโยชน์มากกว่า 1 กลุ่ม เช่น ก่อเดือย (*Castanopsis acuminatissima* (Blume) A. DC.) มะเฟือง (*Averrhoa carambola* L.) และพลู (*Piper betle* L.) ตัวอย่างพืชที่น่าสนใจ เช่น ลูกชิด (*Arenga westerhoutii* Griff.) เป็นอาหารที่ชื่นชอบของคนทั่วไปจึงเป็นที่ต้องการของตลาดสามารถพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจได้และเตาร้ายักษ์ (*Caryota obtuse* Griff.) เป็นพืชอาหารที่จัดเป็นพืชหายาก โตช้าและขึ้นเฉพาะถิ่นควรแก่การอนุรักษ์

ABSTRACT

The Ethnobotanical study of Lua in Ban Numpae, Boklua District, Nan Province was done during August 2015 to August 2016 which purposed to investigate the traditional uses of plant in Lua daily life. Plants were surveyed and the five key informants including elderly, farmers and folk medicinal doctor were interviewed using semi-structure interview in the village, agricultural areas and the natural forests near by the village. The vernacular name, use categories, and preparation were recorded. The plant specimens were collected and identified to scientific names which deposited at CMUB herbarium, Department of Biology, Chiang Mai University. The results found that the total of 208 species belong to 168 genera and 76 families were used by the Lua in Ban Numpae. They were classified into 6 groups according to their uses including food (148 species), medicine (22 species), building and utensils (18 species), ceremony or ritual (13 species), economic plants (11 species) and miscellaneous plants (23 species). Some species were used in more than one category for example; *Castanopsis acuminatissima*

(Blume) A. DC., *Averrhoa carambola* L., *Piper betle* L. Among these plants, several plants were interesting. *Arenga westerhoutii* Griff. had a high potential to be an economic. The *Caryota obtusa* Griff. edible plant which was a rare endemic species and its growth rate was very slow. It should be concern about their conservation and replanting.

คำสำคัญ: องค์ความรู้พื้นบ้าน พืชท้องถิ่น การใช้ประโยชน์พืช

Keywords: Traditional knowledge, Local plants, Plant utilization

บทนำ

หลายช่วงศตวรรษที่ผ่านมาพรรณพืชป่าหลายชนิดเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ พืชอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชในแต่ละชนชาติหรือแม้กระทั่งชาติพันธุ์ เนื่องจากความแตกต่างของที่ตั้ง ชนิดพันธุ์พืชและวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นและที่สำคัญคือองค์ความรู้ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านการเรียนรู้ตลอดชีวิตถูกจนกลายเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามภูมิปัญญาพื้นบ้านในการใช้ประโยชน์จากพืชในด้านต่างๆ กำลังลดความสำคัญลงเนื่องจากในปัจจุบันมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต เช่น ด้านการแพทย์ เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนรุ่นใหม่ไม่สนใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังมีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆ เช่นการแต่งกาย ของใช้ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ชนรุ่นหลังได้สั่งสมไว้ ดังนั้นจึงได้เลือกศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืช และเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาอันมีค่าไม่ให้สูญหายไป

ลัวะหรือถิ่น เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในภาคเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดน่าน จัดเป็นชนเผ่าโบราณกลุ่มภาษา ออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) กลุ่มย่อยที่ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มภาษามอญ-เขมร มีความคล้ายคลึงทางด้านภาษากับชาวขมุ (ทวี, 2542) ซึ่งมีกลุ่มย่อยแตกต่างกันออกไปสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ตามลักษณะพิธีกรรมคือพิธีกันดอกแดงและพิธีสโหลด จะเรียกลัวะดอกแดง และลัวะสโหลด หากจำแนกตามภาษาที่ใช้ ได้แก่ ภาษามล และภาษาปรัยจะเรียกว่า ลัวะ-มล และลัวะ-ปรัย มักอาศัยอยู่ตามไหล่เขาระดับความสูงประมาณ 600–900 เมตรจากระดับน้ำทะเล อยู่บริเวณชายแดนทางทิศตะวันออกของ

อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอบัว โดยเฉพาะ 2 ตำบล คือตำบลบ่อเกลือใต้ และตำบลบ่อเกลือเหนือ (สุวิไล และคณะ, 2531) ภาษาที่ใช้คือ ภาษาถิ่นหรือภาษามล (Mal) และภาษาปรัย (Pray)

ชาวลัวะบ้านน้ำแพะ เป็นกลุ่มคนที่อพยพแยกมาจากชาวลัวะบ้านปาก้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ยังคงมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และมีภาษาลัวะเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวลัวะบ้านน้ำแพะยังมีการปรับตัว เพื่อให้การดำรงชีวิตเหมาะสมกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนของตน (รูปที่ 1) ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติ การศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านในครั้งนี้จึงเลือกศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะ บ้านน้ำแพะ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน เพื่อเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชของชาวลัวะ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาอันมีค่าของชนเผ่าลัวะในจังหวัดน่านไม่ให้สูญหายไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชโดยชาวลัวะในบ้านน้ำแพะ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

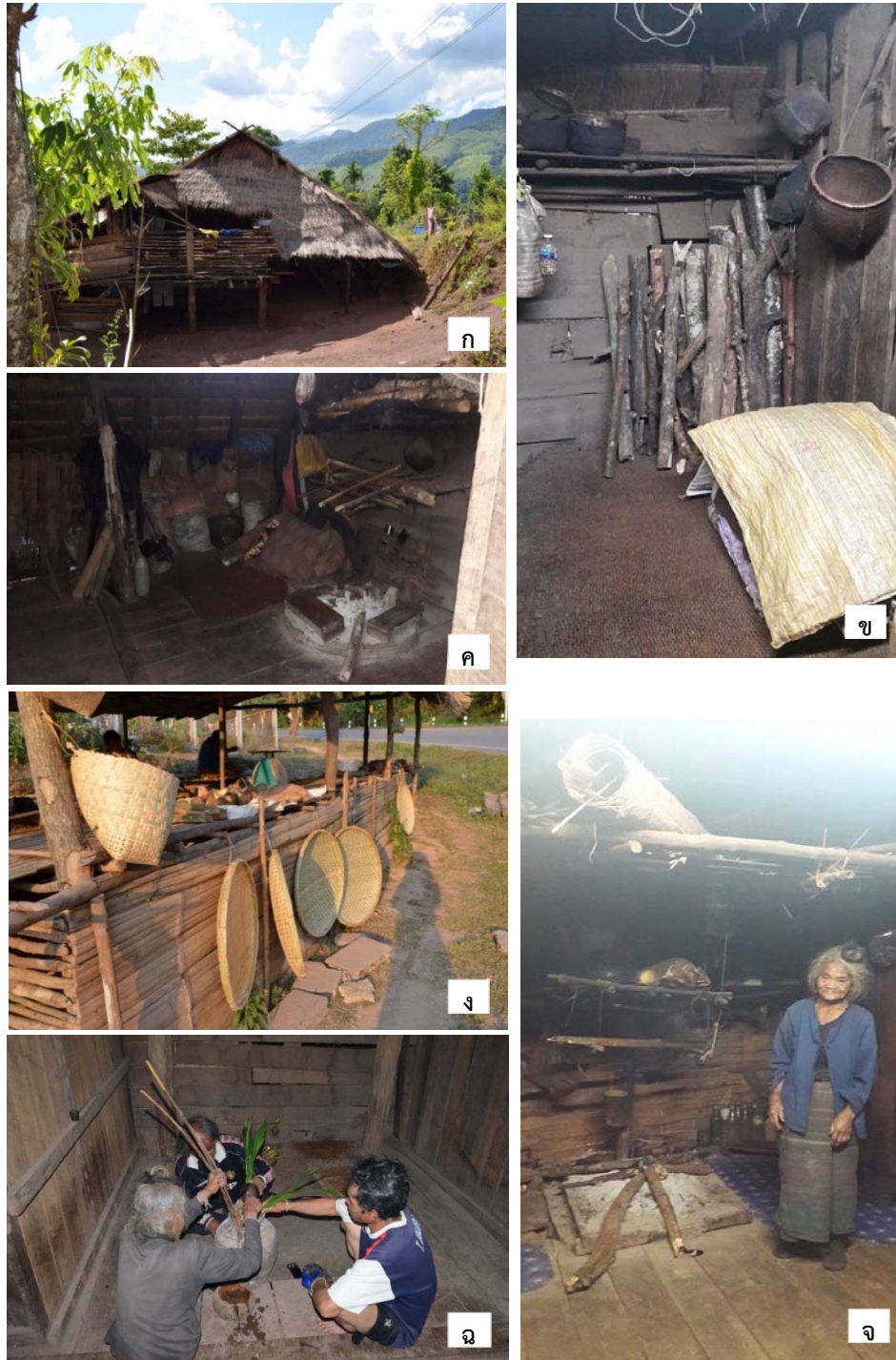
การศึกษา

ลักษณะของพื้นที่ศึกษา

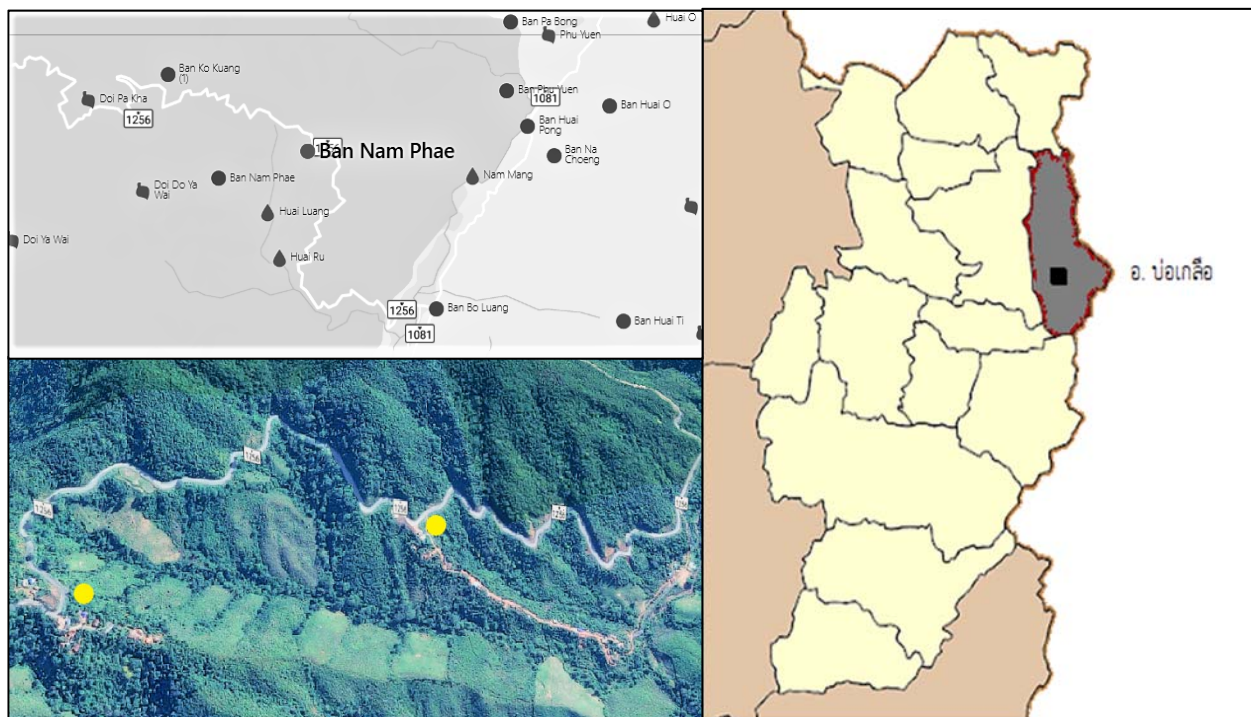
บ้านน้ำแพะ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสันเขาที่มีความสูงระหว่าง 600 – 1200 เมตรจากระดับน้ำทะเล (รูปที่ 2) อยู่ห่างจากบริเวณแหล่งต้นน้ำน่าน เช่น น้ำว้า และน้ำมาง (สุวิไล, 2531) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดน่าน ประมาณพิกัดเส้นรุ้งที่ 19 องศา 8 ลิปดา 30 พิลิปดาตะวันออก และเส้นแวงที่ 101 องศา 10 ลิปดา 0 พิลิปดาเหนือ มีเนื้อที่ปกครองประมาณ 523,781.25

ไร่ หรือประมาณ 838.05 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นเนื้อที่ร้อยละ 7.40 ของเนื้อที่จังหวัดน่าน (รูปที่ 2) ชาวบ้านประกอบอาชีพหลัก คือ ทำไร่และหาของป่าขาย เนื่องจากบริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่เป็น

เนินเขาสูงและยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณและสัตว์ป่าอยู่

รูปที่ 1 วิธีการดำรงชีวิต; ก บ้านชาวลัวะดั้งเดิม; ข ห้องนอนเป็นห้องโล่งกว้างอยู่ในตัวบ้าน; ค เต้าไฟในห้องนอนเพื่อให้ความอบอุ่น; ง ร้านขายสินค้าพื้นบ้านริมถนน; จ การแต่งกายหญิงชาวลัวะ; ฉ พิธีปีใหม่ต๋อยเพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย

รูปที่ 2 บริเวณพื้นที่ศึกษา บ้านน้ำแพะ หมู่ 13 ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

วิธีการศึกษา

การศึกษาภาคสนาม

ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืช โดยการสอบถามข้อมูลพันธุ์ไม้และสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์จากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หมอยาพื้นบ้าน และผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน อายุระหว่าง 45-65 ปี เพศชาย 3 คน และเพศหญิง 2 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) บันทึกข้อมูลเบื้องต้นที่ได้ เช่น ชื่อท้องถิ่น ลักษณะวิสัยของพืช ส่วนที่ใช้ และวิธีการ เป็นต้น โดยเดินสำรวจพร้อมผู้ให้ข้อมูลในบริเวณภายในหมู่บ้าน พื้นที่การเกษตร และป่าบริเวณที่ชาวบ้านนำพืชมาใช้ประโยชน์ ถ่ายภาพพร้อมทั้งเก็บตัวอย่างพืชสำหรับการระบุชนิด และจัดทำเป็นตัวอย่างแห้ง

การศึกษาในห้องปฏิบัติการ

ทำตัวอย่างแห้ง โดยเลือกตัวอย่างพืชที่มีลักษณะสมบูรณ์ทับในกระดาษหนังสือพิมพ์ ฟองน้ำ และกระดาษลูกฟูกอัดในแผงอัดพันธุ์ไม้แล้วนำเข้าตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 50-55°C เพื่อไล่ความชื้นเป็นเวลา 3-5 วัน หรือจนกว่าตัวอย่างพืชจะแห้งสนิทส่วนตัวอย่างดองจะใช้วิธีการดองด้วย Ethyl alcohol ความเข้มข้น 70% ตัวอย่างพรรณไม้แห้งจัดเก็บไว้ที่หอพรรณไม้

ภาควิชาชีววิทยา (CMUB herbarium) คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศึกษาและบันทึกลักษณะทางสัณฐานวิทยาต่างๆ ของพืช เช่น ใบ กลีบดอก กลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้ และเกสรเพศเมีย เป็นต้น พร้อมทั้งระบุชื่อวิทยาศาสตร์โดยใช้เอกสารรูปวิธาน เช่น Flora of Thailand และ Flora of China เป็นต้น ตรวจสอบชื่อไทยจากหนังสือชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (เต็ม, 2557) ตรวจสอบความถูกต้องของชื่อวิทยาศาสตร์กับ The Plant List 2013: A working list of all plant species (The Plant List 2013 A working list of all plant, แหล่งข้อมูล : <http://www.theplantlist.org> ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2561.)

จำแนกพืชที่ใช้ประโยชน์ออกเป็น 6 กลุ่มตามการใช้ประโยชน์ (ชูศรี และปริทรรศน์, 2554) ได้แก่ พืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ พืชพิธีกรรมและความเชื่อ พืชเศรษฐกิจ และ พืชที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ และวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

พืชที่ใช้ประโยชน์ของลัวะ

จากการสำรวจพบพืชที่ใช้ประโยชน์ 208 ชนิด ใน 76 วงศ์ 168 สกุล (ตารางที่ 1) ซึ่งวงศ์ที่พบมากที่สุดคือ Fabaceae Poaceae Euphorbiaceae Cucurbitaceae และ Phyllanthaceae ตามลำดับ (รูปที่ 6) โดยมีการนำมาใช้เป็นพืชอาหาร พืชสมุนไพร พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ พืชที่ใช้ในพิธีกรรมและความเชื่อ พืชเศรษฐกิจ และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ (รูปที่ 4) โดยพบว่าชาวลัวะบ้านน้ำแพะนำพืชมาใช้เป็นอาหารมากที่สุด ในขณะที่พืชเศรษฐกิจ พบจำนวนน้อยที่สุด พืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาใช้ประโยชน์ แยกตามส่วนที่ใช้และลักษณะวิธีการใช้แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์การใช้ ส่วนที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ ผล (รูปที่ 5) เนื่องจากพืชส่วนใหญ่ที่สำรวจพบเป็นพืชอาหารและชาวลัวะนิยมนำมาบริโภคเป็นผลไม้และนำมาประกอบอาหาร

ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชของลัวะ

ผลการศึกษาพบพืชที่มีการใช้ประโยชน์ โดยแบ่งพืชออกเป็น 6 กลุ่ม ตามการใช้ประโยชน์ ได้แก่ พืชอาหาร 148 ชนิด พืชสมุนไพร 22 ชนิด พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ 18 ชนิด พืชใช้ในพิธีกรรมความเชื่อ 13 ชนิด พืชเศรษฐกิจ 11 ชนิด และพืชที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ 23 ชนิด ทั้งนี้พืชบางชนิดอาจใช้ประโยชน์ได้มากกว่า 1 กลุ่ม (รูปที่ 4) โดยมีตัวอย่างพืชในแต่ละกลุ่มการใช้ประโยชน์ดังนี้

1. พืชอาหาร ชาวลัวะบ้านน้ำแพะนำพืชมาใช้เป็นอาหารมากที่สุดทั้งหมด 148 ชนิด โดยพืชที่นิยมนำมาบริโภคเป็นผักเครื่องเคียงกับน้ำพริก แกง และลาบ เช่น เพกา (*Oroxylum indicum* (L.) Benth. ex Kurz) ผักกาดข้าง (*Crassocephalum crepidioides* (Benth.) Pong. (L.) S. Moore) ผักกาดข้าง (*Clerodendrum glandulosum* Lindl.) S. Moore) ผักกาด (*Erythrolipsum scandens* Blume) ผักแปม (*Eleutherococcus trifolius* (L.) S. Y. Hu) และเพี้ยกะทิง (*Melicope pteleifolia* (Champ. ex Benth.) T.G. Hartley) เป็นต้น

ส่วนพืชที่นิยมนำมาใช้เป็นผักสำหรับประกอบเป็นอาหาร เช่น ฟัก (*Benincasa hispida* (Thunb.) Cogn.) ผักหวานบ้าน (*Sauropus androgynus* (L.) Merr.) ข่า คม (*Alpinia roxburghii* Sweet) ผักกูดขาว (*Diplazium esculentum*

(Retz.) Sw.) และผักหน้าง (*Parabaena sagittata* Miers ex Hook. F. & Thomson) เป็นต้น

สำหรับพืชที่นิยมนำมาบริโภคเป็นผลไม้ เช่น มะหาด (*Elaeagnus latifolia* L.) ไข่ปูใหญ่ (*Rubus alceifolius* Poir.) หนามไข่กุ้ง (*Rubus ellipticus* Sm.) ชมพู่ (น้ำ) (*Syzygium siamense* (Craib) Chantar. & J. Parn.) และหยั่งสมุทร (*Amalocalyx microlobus* Pierre ex Spire) เป็นต้น

พืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาใช้ปรุงแต่งเพื่อเพิ่มรสชาติให้อาหารของชาวลัวะ เช่น อีหลิน (*Elsholtzia communis* (Collectt & Hemsl.) Diels) เป็นพืชที่มีกลิ่นหอมเฉพาะตัวใช้เป็นเครื่องปรุงเพื่อเพิ่มรสชาติให้อาหารมีรสกลมกล่อมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมี ผักชีฝรั่ง (*Eryngium foetidum* L.) ข่า (*Alpinia galanga* (L.) Willd.) และพริก (*Capsicum annuum* L.) เป็นต้น

2. พืชสมุนไพร จากการศึกษาพบพืชที่ใช้เป็นสมุนไพร 22 ชนิด สมุนไพรที่นิยมนำมาใช้ส่วนมากเป็นสมุนไพรที่รักษาอาการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรงมาก ได้แก่ กลุ่มสมุนไพรรักษาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย เช่น สอสะพายควาย (*Berchemia floribunda* (Wall.) Brongn.) ร้างจืด (*Thunbergia laurifolia* Lindl.) และสามยอด (*Canscora androgaphioides* Griff. ex C.B. Clarke) สมุนไพรรักษาอาการท้องเสีย เช่น ฝรั่ง (*Psidium guajava* L.) สมุนไพรรักษานิ่ว เช่น มะเฟือง (*Averrhoa carambola* L.) สมุนไพรรักษาอาการไอและเจ็บคอ เช่น มะขามป้อม (*Phyllanthus emblica* L.) พืชชนิดอื่นที่นิยมนำมาใช้ได้แก่ สาบเสือ (*Chromolaena odorata* (L.) R. M. King & H. Rob.) ช่วยห้ามเลือด

3. พืชใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ พืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาสร้างบ้านเรือน พบทั้งหมด 18 ชนิด เช่น มะค่าโมง (*Azelia xylocarpa* (Kurz) Craib) ก่อแป้น (*Castanopsis diversifolia* (Kurz) King ex Hook. f.) King ex Hook. f.) ตีนเป็ด (*Alstonia scholaris* (L.) R. Br.) และตองเต้า (*Mallotus barbatus* Müll. Arg.) ใช้ลำต้นทำโครงสร้างบ้านเนื่องจากมีเนื้อไม้ค่อนข้างแข็ง ใผ่เหี้ย (*Cephalostachyum virgatum* (Munro) Kurz) ใช้ทำฝาผนังบ้านและในส่วนหลังคาบ้านจะใช้ใบหญ้าคา (*Imperata cylindrica* (L.) Raeusch.) และใช้ใบต้นค้อ (*Livistona speciosa* Kurz)

ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้าน ชาวลัวะจะใช้ตองกง (*Thysanolaena latifolia* (Roxb. ex Hornem) Honda) นำไปสานเป็นไม้กวาด นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์เครื่องใช้ประเภทงานจักสานที่ชาวลัวะทำ เช่น กระบุง กระดัง กระต๊ပ် และตะกร้าใส่ของ ซึ่งทำมาจากไผ่เหี้ยะ (*Cephalostachyum virgatum* (Munro) Kurz) ไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) เถาวัลย์เหี้ย (*Pueraria phaseoloides* (Roxb.) และหญ้ามามบางเขา (*Scleria terrestris* (L.) Fassett)

4. พิธีกรรมและความเชื่อ ถึงแม้ชาวลัวะจะนับถือศาสนาพุทธแต่ก็ยังคงมีการนับถือผีมีความเชื่อเกี่ยวกับผีที่มีอำนาจลึกลับและผีบรรพบุรุษประจำตระกูลมาแต่ช้านาน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงมีผลต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งผลการศึกษาพบพืชที่นิยมใช้ในพิธีกรรมความเชื่อทั้งหมด 13 ชนิด เช่น พิธีกรรมกินดอกแดง เป็นพิธีกรรมที่ทำหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จสิ้น เพื่อเป็นการเรียกขวัญเจ้าของไร่กลับบ้าน จะทำในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน พืชที่ใช้ได้แก่ พลุ (*Piper betle* L.) ราชวาทิปา (*Buddleja asiatica* Lour.) ข้าวสารหลวง (*Maesa ramentacea* (Roxb.) A. DC.) พิธีปลูกแขก เป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่อเลี้ยงเจ้าที่บริเวณพื้นที่ที่ชาวลัวะใช้เพาะปลูกและทำไร่ จะทำในช่วงเดือน มิถุนายน พืชที่ใช้ได้แก่ ว่านหางจิ้งจอก (*Iris domestica* (L.) Goldblatt & Mabb.) เปกล้าใหญ่ (*Croton persimilis* Müll. Arg.) พุดดง (*Kopsia arborea* Blume) ตะเข็บ (*Pothos scandens* L.) กระดังใบ (*Leea indica* (Burm. f.) Merr.) พลุ (*Piper betle* L.) และข้าหลวงหลังลาย (*Asplenium nidus* L.) พิธีกรรมปีใหม่มอ้ย ทำเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากหมู่บ้านเพื่อให้คนในหมู่บ้านอยู่ดีมีสุขพ้นภัยอันตราย จะทำในช่วงเดือน พฤษภาคม พืชที่ใช้ได้แก่ เข็มป่า (*Pavetta indica* L.) เชือก (*Caryota* sp.) และ พลุ (*Piper betle* L.) พิธีกรรมแก้มมอ้ย เป็นพิธีกรรมที่ทำหลังจากที่ข้าวไร่เริ่มเจริญเติบโต เพื่อเลี้ยงเจ้าที่ให้ช่วยดูแลรักษาข้าวไร่ให้ออกรวงและให้ผลผลิตดีพืชที่ใช้ได้แก่ พลุ (*Piper betle* L.) และแก้มขาว (*Mussaenda sanderiana* Ridl.)

5. พืชเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจ ที่สำรวจพบมีทั้งหมด 11 ชนิดโดยในช่วงฤดูกาลปลูกข้าวไร่ชาวลัวะมักจะนิยมปลูกพืชชนิดอื่นในพื้นที่ด้วย เพื่อใช้เป็นอาหารในยามขาดแคลนและขายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวไร่ และเพื่อ

เป็นการใช้พื้นที่เกษตรให้เกิดประโยชน์มากที่สุด พืชที่นิยมปลูก เช่น เผือก (*Colocasia esculenta* (L.) Schott) มันอ่อน (*Dioscorea* sp.) อี ห ลี น (*Elsholtzia. Communis* (Collectt & Hemsl.) Diels) งาขี้ม่อน (*Perilla frutescens* (L.) Britton) และตองกง (*Thysanolaena latifolia* (Roxb. ex Hornem) Honda)

นอกจากนี้ยังมีพืชที่ขึ้นตามป่าธรรมชาติชนิดอื่นๆ ที่ชาวลัวะ สามารถหาได้ตลอดทั้งปี เช่น ลูกชิด (*Arenga westerhoutii* Griff.) สะค้าน (*Piper wallichii* (Miq.) Hand.-Mazz) หัวปลีจากกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) และปัจจุบันยังมีหน่วยงานจากทางรัฐบาลเข้ามามีบทบาทในชุมชน เช่น ศูนย์การศึกษาตามอัธยาศัยบ้านน้ำแพะ (กศน. บ้านน้ำแพะ) เข้ามาทำการทดลองปลูกกาแฟอาราบิก้า (*Coffea arabica* L.) เพื่อเป็นแนวทางให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมต่อไป

6. พืชใช้ประโยชน์อื่น ๆ พืชที่ชาวลัวะนำมาใช้ประโยชน์อื่นๆ มีจำนวน 23 ชนิด ซึ่งพืชที่นำมาใช้ส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้เป็นอาหารให้กับสัตว์เลี้ยง เช่น หมู ไก่ วัว และแพะ เป็นต้น ยกตัวอย่าง เช่น ปอกระสา (*Broussonetia papyrifera* (L.) L'Hér. ex Vent.) กล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla)

พืชที่ใช้สำหรับห่อของหรืออาหาร โดยเฉพาะเวลาที่ชาวลัวะเข้าป่าล่าสัตว์แล้วฆ่าและนำส่วนเนื้อกลับมาที่บ้านมักจะใช้ใบพืช เช่น ตองแตบ (*Macaranga denticulate* (Blume) Müll. Arg.) ตองสาต (*Phrynium pubinerve* Blume) และกล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) รวมทั้งหญ้ายาว (*Lygodium flexuosum* (L.) Sw.) ที่มีลักษณะเหนียวใช้มัดแทนเชือกได้

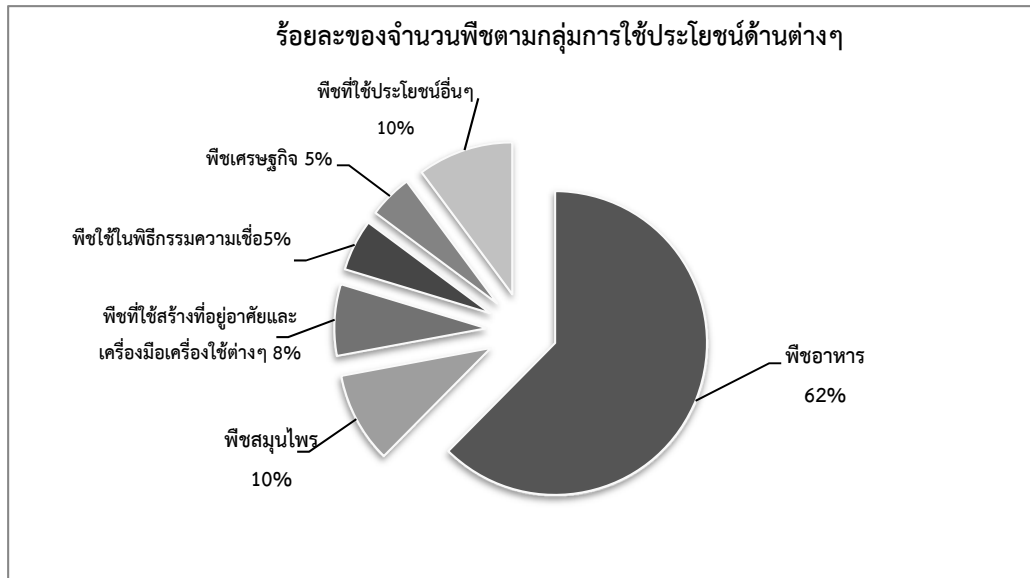
ในการประกอบอาหารมักใช้พืชมเป็นเชื้อเพลิงหลักในการหุงต้ม โดยพืชที่นิยมนำมาเป็นพืชมได้แก่ สนสองใบ (*Pinus merkusii* Jungh. & de Vriese) สนสามใบ (*Pinus kesiya* Royle ex Gordon) ปอแตบ (*Macaranga kurzii* (Kuntze) Pax & K. Hoffm.) ราชพฤกษ์ (*Cassia fistula* L.) พลับพลึง (*Microcos tomentosa* Sm.) และไม้เนื้อแข็งชนิดอื่นๆ

นอกจากนี้บริเวณหมู่บ้านยังคงพบพืชที่ชาวลัวะปลูกไว้เพื่อใช้ประดับตกแต่งบ้านเรือนโดยรอบเพื่อให้สวยงามหลายชนิด เช่น เฟื่องฟ้า (*Bougainvillea glabra* Choisy) ลำโพง

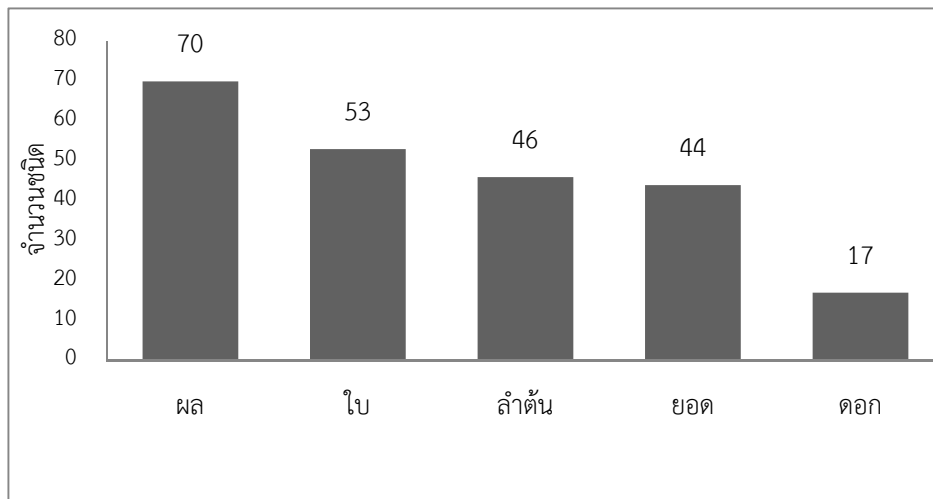
(*Brugmansia* × *candida* Pers.) เทียนหยด (*Duranta erecta* L.) และเอื้องคำ (*Dendrobium chrysotoxum* Lindl.) เป็นต้น (รูปที่ 3)

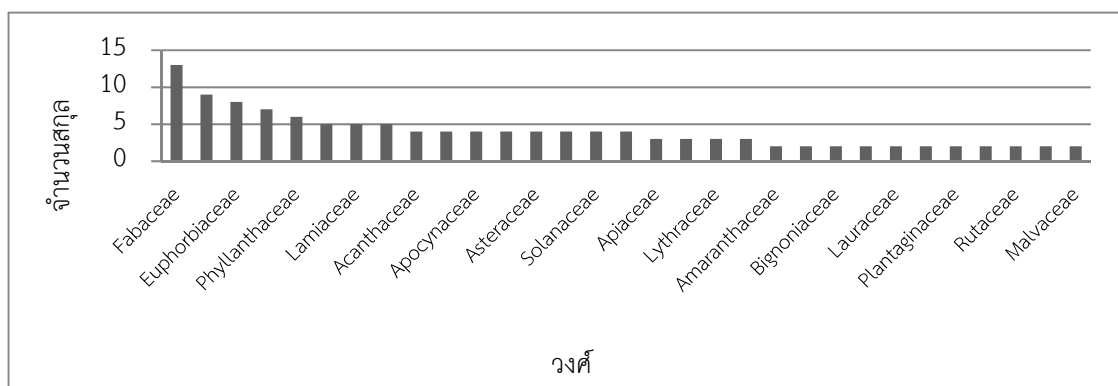
รูปที่ 3 พืชที่ชาวลัวะนำมาใช้ประโยชน์; ก ดอกสาด (*Phrynum pubinerve* Blume) ใบใช้ห่อของ; ข งาขี้ม่อน (*Perilla frutescens* (L.) Britton) เมล็ดใช้ประกอบอาหาร; ค อีหลิ้น (*Elsholtzia communis* (Collectt & Hemsl.) Diels) ใบใช้ประกอบอาหาร; ง รวงจืด (*Thunbergia laurifolia* Lindl.) ทั้งต้นต้มน้ำดื่มแก้ปวดเมื่อย; จ ว่านหางช้าง (*Iris domestica* (L.) Goldblatt & Mabb.) ทั้งต้นใช้ในพิธีกรรมปลูกแฮก; ฉ ดอกกง (*Thysanolaena latifolia* (Roxb. ex Hornem) Honda) ก้านช่อดอกใช้ทำไม้กวาด

รูปที่ 4 ร้อยละของจำนวนพืชตามกลุ่มการใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ของชาวลัวะ บ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน

รูปที่ 5 ส่วนของพืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาใช้ประโยชน์

รูปที่ 6 จำนวนสกุลในแต่ละวงศ์พืชที่ใช้ประโยชน์ที่พบในบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน

หมายเหตุ วงศ์ที่มีจำนวน 1 สกุล; Passifloraceae, Pinaceae, Piperaceae, Polygonaceae, Primulaceae, Proteaceae, Rosaceae, Rutaceae, Salicaceae, Saururaceae, Scrophulariaceae, Tiliaceae, Verbenaceae, Vitaceae, Xanthorrhoeaceae

สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

วิถีชีวิต พิธีกรรมและความเชื่อ

ชาวลัวะบ้านน้ำแพะ ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน มีวิถีชีวิตที่พึ่งพิงธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากบริเวณโดยรอบมีพื้นที่ป่าสมบูรณ์ ชาวลัวะใช้ประโยชน์จากป่าในด้านของปัจจัยสี่เป็นหลัก คือ พืชอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย อาชีพหลักของชาวลัวะคือการทำไร่เพื่อนำผลผลิตที่ได้มาบริโภคในครัวเรือนของตนเองเท่านั้น ถ้าหากมีมากเกินไปก็จะนำมาจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ จึงส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและฐานะของคนในหมู่บ้านยากจนเนื่องจากไม่มีรายได้หลักมาจุนเจือครอบครัว

พืชที่ใช้ประโยชน์ของลัวะ

จากการสำรวจพบพืชที่ใช้ประโยชน์ 208 ชนิด ใน 76 วงศ์ 168 สกุล ซึ่งวงศ์ที่พบมากที่สุดคือ Fabaceae Poaceae Euphorbiaceae Cucurbitaceae และ Phyllanthaceae ตามลำดับ จากการวิเคราะห์จำนวนชนิดพืชที่มีรายงานการใช้ประโยชน์เป็นครั้งแรก โดยเทียบกับการศึกษาชนิดพืชของชาวลัวะในจังหวัดน่าน พบพืชทั้งหมด 17 ชนิด เช่น ตะเข็บ (*Pothos scandens* L.) พญานาคราช (*Davallia solida* (G. Forst.) Sw.) หมามุ่ย (*Mucuna pruriens* (L.) DC.) ว่านหางจิ้งจอก (*Iris domestica* (L.) Goldblatt & Mabb.) อะโวคาโด (*Persea Americana* Mill.) และไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) เป็นต้น (ตารางที่ 1) (ทิพย์สุตา, 2541; มานิตา, 2542; ทศนิเวศ, 2543; อภิชาติ, 2558) โดยพืชส่วนใหญ่มีการนำมาใช้เป็นพืชอาหารมากที่สุด โดยพืชส่วนใหญ่เป็นพืชป่าเนื่องจากป่าบริเวณหมู่บ้านยังคงมีความสมบูรณ์ของชนิดพืชที่เป็นอาหารนอกจากนี้ยังมีพืชไร่และการปลูกพืชสวนครัวไว้บริเวณบ้านเพื่อเป็นอาหาร รองลงมา พืชสมุนไพร พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ พืชที่ใช้ในพิธีกรรมและความเชื่อ พืชเศรษฐกิจ และพืชใช้ประโยชน์อื่นๆ พืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาเป็นอาหาร เช่น ถั่วต่างๆ มะขาม และชะอม เป็นต้น เช่นเดียวกับการศึกษาการใช้ประโยชน์พืชของคนเมืองและชาวลัวะในตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน (อภิชาติ, 2558) และส่วนที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ ผล เนื่องจากพืชส่วนใหญ่ที่สำรวจพบเป็นพืชอาหารและชาวลัวะนิยมนำมาบริโภคเป็นผลไม้และนำมาประกอบอาหาร สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูศรีและปริทรรศน์ (2554) ซึ่งศึกษา

พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะและชาวลีบนดอยภูคา จังหวัดน่าน พบพืชที่ใช้เป็นอาหารมากที่สุด จำนวน 227 ชนิด จากพืชทั้งหมด 391 ชนิด

ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์พืชของลัวะ

1. พืชอาหาร พืชอาหารที่หายากของชาวลัวะบ้านน้ำแพะ ได้แก่ เต่าร้างยักษ์ (*Caryota obtuse* Griff.) เนื่องจากเต่าร้างยักษ์ที่นำมาประกอบอาหารได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 3 ปี หรือตามขนาดของลำต้นและในการเก็บยอดอ่อนมาแกงหรือประกอบอาหารอื่นๆ จะต้องโค่นทั้งต้นซึ่งทำให้ต้นเต่าร้างยักษ์ตายทันที ชาวลัวะจะนำหน่ออ่อนมาแกงเป็นอาหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ (2558) และสอดคล้องกับการศึกษาของ ชูศรีและปริทรรศน์ (2554) พบว่าชาวลัวะและชาวลีบนดอยภูคา จังหวัดน่าน ได้นำยอดอ่อนของเต่าร้างยักษ์ (*Caryota obtuse* Griff.) มารับประทานเป็นอาหาร นอกจากนี้ยังพบ ก่อแป้น (*Castanopsis diversifolia* (Kurz) King ex Hook. f.) ก่อเดียว (*Castanopsis acuminatissima* (Blume) A. DC.) และเผือก (*Colocasia esculenta* (L.) Schott) ซึ่งเป็นพืชอาหารที่ชาวลัวะต้องมีไว้ในบ้านตลอดทุกปีเนื่องจากหากปีใดที่ข้าวไร่ไม่เพียงพอ ชาวลัวะก็จะใช้พืชดังกล่าวรับประทานแทนข้าว สอดคล้องกับการศึกษาของชูศรี และปริทรรศน์ (2554) มีการนำเผือก (*Colocasia esculenta* (L.) Schott) มัน (*Dioscorea* sp.) บุก (*Amorphophallus* sp.) และมันเสา (*Dioscorea alata* L.) มารับประทานเป็นอาหารเช่นกัน

2. พืชสมุนไพร สมุนไพรที่ชาวลัวะนิยมนำมาใช้มากที่สุดคือกลุ่มสมุนไพรรักษาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย เช่น ฮ่อสะพายควาย (*Berchemia floribunda* (Wall.) Brongn.) เช่นเดียวกับการศึกษาของปิยวรรณ (2538) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการใช้ ส่วนของรากและกิ่งฮ่อสะพายควาย ต้มน้ำดื่มแก้การปวดหลังปวดเอวเช่นกัน รวงจืด (*Thunbergia laurifolia* Lindl.) ต้มน้ำดื่มแก้ปวดหลังและแก้อาการอักเสบ (Eric W.C. et al., 2011) เหมือดคนตัวผู้ (*Helicia nilagirica* Bedd.) รักษาอาการปวดบริเวณเต้านมในผู้หญิง และสามยอด (*Canscora andrographioides* Griff. ex C.B. Clarke) ดองเหล้าดื่มแก้ปวดและปวดเมื่อยตามร่างกายซึ่งตรงกับการศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

ของชาวถิ่นและชาวลัวะในเขตตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มแก้อาการปวดหัว (ทัศนวิเศษ, 2543)

รองลงมาเป็นสมุนไพรรักษานิว เช่น มะเฟือง (*Averrhoa carambola* L.) สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานิตา (2542) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านของชาวลัวะบ้านเตี้ยกลาง ดอยภูคา จังหวัดน่าน ใช้ส่วนของรากมะเฟืองต้มน้ำดื่มรักษานิวเช่นกัน อีกทั้งสมุนไพรรักษาอาการท้องเสียเช่น ฝรั่ง (*Psidium guajava* L.) สอดคล้องกับการศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านโป่งลึก อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบูรณ์ (เลอศักดิ์, 2551) สมุนไพรรักษาอาการไอและเจ็บคอ เช่น มะขามป้อม (*Phyllanthus emblica* L.) เช่นเดียวกับชาวกะเหรี่ยงในบ้านใหม่สวรรค์ และบ้านห้วยปูลิง จังหวัดเชียงใหม่ที่ใช้ผลของมะขามป้อมในการรักษาอาการเดียวกัน (กวีศิลป์, 2552) ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่หลวง หลวง จะเคี้ยวปม (gall) ที่บริเวณกิ่งมะขามป้อมเพื่อรักษาอาการไอ และอาการเจ็บคอ (ชูศรี และคณะ, 2546) เช่นเดียวกับชาวกะเหรี่ยงในตำบลขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน รับประทานผลมะขามป้อมแก้ไอ (จรัสพงษ์, 2559) พืชสมุนไพรชนิดอื่นที่นิยมใช้ได้แก่ สาบเสือ (*Chromolaena odorata* (L.) R. M. King & H. Rob.) เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าถิ่นในตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน ใช้ใบสาบเสือมาบดปิดบาดแผลเพื่อห้ามเลือดเช่นกัน (ไพศาล, 2544)

3. พืชใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้

ชาวลัวะมีการนำพืชมาใช้สร้างบ้านเรือนไม่ว่าจะเป็นส่วนของโครงสร้างที่ทำมาจากไม้เนื้อแข็งแล้วยังมีส่วนของหลังคาที่ส่วนมากจะนิยมใช้หญ้าคาและใบค้อ ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ภายในบ้าน ชาวลัวะจะใช้ตองกง (*Thysanolaena latifolia* (Roxb. ex Hornem) Honda) โดยจะเก็บช่อดอกตองกงที่แก่มาตากแดด จากนั้นทุบเบาๆ เพื่อให้ดอกหลุดออกมาแล้วจึงนำไปสานเป็นไม้กวาด เช่นเดียวกับชาวลัวะและชาวกิน บนดอยภูคา จังหวัดน่าน (ชูศรี และปริทรรศน์, 2554) นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์เครื่องใช้ประเภทงานจักสานที่ต้องใช้ความประณีตค่อนข้างสูง เช่น กระติบ กระบุง กระดัง และตะกร้าใส่ของซึ่งทำมาจากไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis* Gamble) และไผ่เยาะ (*Cephalostachyum virgatum* (Munro) Kurz) เนื่องจากหาได้ง่ายในหมู่บ้าน เนื้อไม้มีความเหนียวง่ายต่อการนำมาจักสานและ อีกทั้งยังมีความทนทานสวยงาม นอกจากนี้ยังใช้หญ้ามามางเขา

(*Scleria terrestris* (L.) Fassett) โดยนำก้านใบมาใช้จักสานเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว (อภิชาติ, 2558) ส่วนสวิงเป็นอุปกรณ์ใช้สำหรับช้อนปลาของชาวลัวะทำจากเถาวัลย์เฟียด (*Pueraria phaseoloides* (Roxb.) Benth.) โดยใช้เส้นใยจากเปลือกเถามาตากแห้งแล้วมัดเป็นสวิง ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ ชูศรี และปริทรรศน์ (2554) ที่ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะและชาวกินบนดอยภูคา จังหวัดน่านอีกด้วย

4. พืชพิธีกรรมและความเชื่อ พิธีกรรมความเชื่อของชาวลัวะส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยเฉพาะข้าวไร่ เนื่องจากบริเวณพื้นที่เกษตรของหมู่บ้านจะเป็นเนินเขาสูงไม่เอื้อต่อการทำเกษตรและยังมีพื้นที่จำกัด ทำให้ในแต่ละปีชาวบ้านจะได้ผลผลิตน้อยมากเมื่อเทียบกับคนพื้นราบ ดังนั้นชาวลัวะจะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นอย่างมาก เช่น พิธีกินดอกแดง พิธีปลูกแขก พิธีกรรมปีใหม่น้อย พิธีกรรมแก้มน้อย พืชที่นิยมใช้ได้แก่ พลุ (*Piper betle* L.) เช่นเดียวกับชาวมุข ชาวลัวะและชาวกินในบางพื้นที่ของจังหวัดน่าน (ทิพย์สุดา, 2541) และชาวลัวะและชาวกิน บนดอยภูคา จังหวัดน่าน (ชูศรี และปริทรรศน์, 2554)

5. พืชเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ในช่วงฤดูหนาวของชาวลัวะ คือ ผลผลิตจากลูกชิด (*Arenga westerhoutii* Griff.) ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ให้ชาวลัวะเป็นอย่างดี เนื่องจากมีราคาค่อนข้างแพงเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่นๆ แต่ปัจจุบันลูกชิดเริ่มเหลือน้อยลงชาวลัวะจะเข้าป่าเป็นเวลาหลายวันเพื่อไปเก็บผลลูกชิด จากนั้นต้มน้ำแล้วใช้มีดตัดบริเวณส่วนบนของผล บีบเอาส่วนของเอนโดสเปิร์มออกมาโดยใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้นเองจากภูมิปัญญาพื้นบ้าน ล้างเมล็ดให้สะอาดแล้วนำไปขาย บางครั้งจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าลูกชิดจะสร้างรายได้เป็นอย่างดีในแต่ละปีก็ตามสิ่งที่ตามมาคือการลดจำนวนของต้นลูกชิดอย่างรวดเร็วเนื่องจากชาวลัวะนำเอาเมล็ดลูกชิดมาแปรรูปเพื่อขายจนหมดโดยไม่ปล่อยให้เมล็ดเกิดการแพร่กระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ อีกทั้งลูกชิดที่ให้ผลผลิตได้จะต้องมีอายุประมาณ 8-10 ปีและเก็บผลผลิตได้ 3-4 ครั้ง (ทัศนวิเศษ, 2543) ซึ่งส่งผลให้ลูกชิดอาจสูญพันธุ์ได้ ดังนั้นจึงควรมีการปลูกทดแทนคืนผืนป่าอยู่เสมอ

6. พืชใช้ประโยชน์อื่น ๆ พืชที่นิยมนำมาใช้มากที่สุดคือพืชที่ใช้ใบสำหรับห่อของหรืออาหาร ในช่วงฤดูทำไร่ชาลัวะต้องเดินทางไกลเข้าไปทำไร่ทุกวัน หรือหากไม่สามารถไป กลับได้จะนอนที่ไร่และจะห่ออาหารไปรับประทานด้วย เช่น ตองสาต (*Phrynium pubinerve* Blume) กล้วยป่า (*Musa acuminata* Colla) และ ตองแตบ (*Macaranga denticulate* (Blume) Müll. Arg.) ซึ่งการใช้ประโยชน์จากวัชพรรณชนิดนี้ยังช่วยลดการขยะจากถุงพลาสติกได้เป็นอย่างดี ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ อัญชลี และคณะ (2555) ศึกษาพฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้ง บ้านปางช้าง ตำบลพงษ์อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน นอกจากนี้ชาวลัวะยังนิยมใช้พืชนี้เป็นเชื้อเพลิงหลักในการหุงต้มและให้ความอบอุ่นในฤดูหนาวโดยใน

บริเวณห้องนอนจะมีเตาไฟอยู่แทบทุกหลังคาเรือนชาวบ้านสามารถหาพืชนานาชนิดได้ทั่วไปตามป่าและเหตุผลสำคัญอีกประการคือไม่ต้องใช้เงินเพื่อซื้อ เนื่องจากชาวบ้านมีฐานะยากจนเมื่อหาพืชนมาได้แล้วนำไปเก็บไว้ได้ถุนบ้านสำหรับใช้ตลอดทั้งปี โดยพืชที่นิยมนำมาใช้เป็นพืชนได้แก่ สนสองใบ (*Pinus merkusii* Jungh. & de Vriese) สนสามใบ (*Pinus kesiya* Royle ex Gordon) ซึ่งในเนื้อไม้มีน้ำมันสนอยู่ทำให้ติดไฟได้ง่ายจึงนิยมนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิง อีกทั้งยังมี ปอแตบ (*Macaranga kurzii* (Kuntze) Pax & K. Hoffm.) พลับพล (*Microcos tomentosa* Sm.) และราชพฤกษ์ (*Cassia fistula* L.) เป็นต้น

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Acanthaceae	พญาปล้องทอง	ลำปะลัน	<i>Clinacanthus nutans</i> (Burm.f.) Lindau	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	สันพร้ามอญ	-	<i>Justicia gendarussa</i> Burm. f.	ราก	ต้มดื่มช่วยขับปัสสาวะและแก้ท้องเสีย	M	M. Borikut 098
	ห้อมช้าง	บะเยย	<i>Phlogacanthus curviflorus</i> Nees	ยอดอ่อน	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	M. Borikut 189
	รางจืด	กลางปูน	<i>Thunbergia laurifolia</i> Lindl.	ทั้งต้น	ต้มดื่มเป็นยาแก้ปวดเมื่อย	M	-
Amaranthaceae	พันงู	เซียงมาล	<i>Achyranthes aspera</i> L.**	ทั้งต้น	ต้มดื่มแก้ท้องอืด	M	-
	ผักขมหนาม	บะฮตุ	<i>Amaranthus spinosus</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	ผักโขม	บะฮตุ	<i>Amaranthus viridis</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Amaryllidaceae	หอม	หอม	<i>Allium ascalonicum</i> L.	ใบสะสมอาหาร	ประกอบอาหาร	F	-
	กระเทียม	หอมเทียม	<i>Allium sativum</i> L.	ใบสะสมอาหาร	ประกอบอาหาร	F	-
Anacardiaceae	มะปราง	แพะพาง	<i>Bouea macrophylla</i> Griff.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
	มะม่วง	แพะเซ็ด	<i>Mangifera indica</i> L.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
	ส้มผด	แพะพด	<i>Rhus chinensis</i> Mill.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	M. Borikut 191
	มะกอก	แพะค็อก	<i>Spondias pinnata</i> (L. f.) Kurz	ผล	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 090

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Apiaceae	บัวบก	ผักหนอก	<i>Centella asiatica</i> (L.) Urb.	ใบ	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
	ผักชี	ต้นหอม	<i>Coriandrum sativum</i> L.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ผักชีฝรั่ง	หอมหน้อย	<i>Eryngium foetidum</i> L.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
Apocynaceae	ดินเบ็ด	ลำเป๊ะ	<i>Alstonia scholaris</i> (L.) R. Br.	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	หยั่งสมุทร	แพะแหวด	<i>Amalocalyx microlobus</i> Pierre ex Spire	ผลอ่อน	รับประทานเป็นผลไม้	F	M. Borikut 047
	กระทมหมากบ้าน	-	<i>Dregea volubilis</i> (L. f.) Benth. ex Hook. f.	ดอก, ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	M. Borikut 112
	พุดตง	ลำเป๊ะ	<i>Kopsia arborea</i> Blume	ดอก	ใช้ในพิธีกรรมปลุกแขก	C	M. Borikut 145
Araceae	กระตาด	ทำป่า	<i>Alocasia macrorrhizos</i> (L.) G. Don	ใบ	ใช้คลุมปิดปากไหเหล้าอุ	MP	-
	บุก	-	<i>Arisaema</i> sp.	ใบ	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
	คุน	แพะคุน	<i>Colocasia gigantea</i> (Blume) Hook. f.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	เผือก	ทูกวน	<i>Colocasia esculenta</i> (L.) Schott	หัวใต้ดิน	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 092
	บอน	บอน	<i>Colocasia</i> sp.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ตะเข็บ	อือโเค๊ะ	<i>Pothos scandens</i> L.**	ใบ	ใช้ในพิธีกรรมปลุกแขก	C	M. Borikut 203
Araliaceae	ผักแปม	ผักแปม	<i>Eleutherococcus trifolius</i> (L.) S. Y. Hu	ยอดอ่อน	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	M. Borikut 066
	แว่นแก้ว	ยาเบื่อพลอม	<i>Hydrocotyle umbellata</i> L.	ใบ	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	ด่างหลวง	ลำเคาะ	<i>Trevesia palmata</i> (Roxb. ex Lindl.) Vis.	ดอก	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	M. Borikut 141
Arecaceae	หมากสง	แพะหมาก	<i>Areca catechu</i> L.	ผล	รับประทานกับใบพลู่	F	-
	ลูกชิด	แพะดาว	<i>Arenga westerhoutii</i> Griff.	ผลและลำต้นอ่อน	รับประทานเป็นอาหาร	F	M. Borikut 002
	หวายขม	แกรดบุน	<i>Calamus siamensis</i> Becc.	ลำต้นอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	เชือก	ร้าง	<i>Caryota</i> sp.	ใบ	ใช้ในพิธีกรรมขึ้นปีใหม่	C	M. Borikut 195
	เต่าร้างยักษ์ภูคา	จีก	<i>Caryota obtuse</i> Griff.	ลำต้น	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 177

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Arecaceae	ค้อ	มะก้อ	<i>Livistona speciose</i> Kurz	ผล ใบ	รับประทานเป็น อาหาร ทำหลังคาบ้าน	F B	M. Borikut 059
Asparagaceae	นางเลว	लगल	<i>Chlorophytum nepalense</i> (Lindl.) Baker	ดอก	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
	วาสนา	เกาวาสนา	<i>Dracaena fragrans</i> (L.) Ker Gawl.	ทั้งต้น	ไม้ประดับ	MP	-
Aspleniaceae	ข้าหลวงหลังลาย	ทะลอลซีกัด	<i>Asplenium nidus</i> L.	ใบ	ใช้ในพิธีกรรมปลูก แฮก	C	-
Asteraceae	ผักคราด	ผักเผ็ด	<i>Acmella paniculata</i> (wall. Ex DC.)	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	ดาวกระจายได้หัววัน	-	<i>Bidens Pilosa</i> L.	ราก	ต้มดื่มแก้ไข้หวัด	M	-
	สาบเสือ	แฮย่นวาย	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R. M. King & H. Rob.	ใบ	ขยี้ใส่แผลสดช่วย ห้ามเลือด	M	-
	ผักกาดข้าง	บะต็อก	<i>Crassocephalum crepidioides</i> (Benth.) S. Moore	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
	ดาวเรือง	-	<i>Tagetes erecta</i> L.**	ทั้งต้น	ไม้ประดับ	MP	-
Athyriaceae	ผักกูดขาว	บะซล	<i>Diplazium esculentum</i> (Retz.) Sw.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Basellaceae	ผักปลัง	-	<i>Basella alba</i> L.	ผล, ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Bignoniaceae	แคหางค่าง	लगव	<i>Markhamia stipulate</i> (Wall.) Seem.	ดอก	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
	เพกา	แพะดาบ	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Benth. ex Kurz	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
Brassicaceae	ผักคะน้า	คะน้า	<i>Brassica alboglabra</i> L. H. Bailey	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ผักกาดเขียวปลี	บะโคล๊ะ	<i>Brassica juncea</i> (L.) Czern.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
Bromeliaceae	สับปะรด	แพะชะหนัด	<i>Ananas comosus</i> (L.) Merr.	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
Caricaceae	มะละกอ	แพะก้วยเต็ด	<i>Carica papaya</i> L.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
Commelinaceae	ผักปลาบ	ผักกาบปี	<i>Commelina diffusa</i> Burm.f.	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
Convolvulaceae	ผักบุ้ง	ผักบุ้ง	<i>Ipomoea aquatica</i> Forssk.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	มันเทศ	โคยเม็ด	<i>Ipomoea batatas</i> (L.) Lam.	รากสะสม อาหาร, ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Cucurbitaceae	ฟัก	แพะตะ	<i>Benincasa hispida</i> (Thunb.) Cogn.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	ผักตำลึง	ผักแคบ	<i>Coccinia grandis</i> (L.) Voigt	ยอด	ประกอบอาหาร	F	-
	แตงกวา	แพะแคลว	<i>Cucumis sativus</i> L.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	ฟักทอง	แพะลัก	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	ผล, ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	ขี้กาดง	แพะนอย	<i>Gymnopetalum chinense</i> (Lour.) Merr.	ผลอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	บวบหอม	แพะบลั้	<i>Luffa cylindrica</i> (L.) M. Roem.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	มะระ	บะเหิด	<i>Momordica charantia</i> L.	ผล, ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
Cyperaceae	หญ้าคมบางเขา	เจียนสามเหลี่ยม	<i>Scleria terrestris</i> (L.) Fassett	ลำต้น	จักสานเครื่องใช้	B	M. Borikut 151
Davalliaceae	พญานาคราช	น้ำกิด	<i>Davallia solida</i> (G. Forst.) Sw.**	ลำต้น	ต้มดื่มรักษาอาการเกี่ยวกับกระดูก	M	M. Borikut 157
Dioscoreaceae	มันมือเสือ	โคยจวาก	<i>Dioscorea esculenta</i> (Lour.) Burkill	รากสะสมอาหาร	รับประทาน	F	M. Borikut 164
	มันอ่อน	โคยอ่อน	<i>Dioscorea</i> sp.	รากสะสมอาหาร	รับประทาน	F	M. Borikut 162
	มันกู่	ชะมิโคย	<i>Dioscorea pentaphylla</i> L.	รากสะสมอาหาร	รับประทาน	F	-
	เนระพูสีไทย	เฟิลเลอะ	<i>Tacca chantrieri</i> André	ใบ	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 149
	มะหลอด	แพะชะลือด	<i>Elaeagnus latifolia</i> L.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
Equisetaceae	หญ้าถอดปล้อง	ชียายนอก	<i>Equisetum diffusum</i> D. Don	ทั้งต้น	ทำฝายชะลอน้ำ	MP	-
Euphorbiaceae	โกสน	ลำนาล	<i>Codiaeum variegatum</i> (L.) Rumph. ex A.Juss.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ไคร้หน้า	ลำไคล	<i>Homonoia riparia</i> Lour.	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	M. Borikut 125
				ทั้งต้น	ลำต้นใช้ทำที่อยู่ปลาแม่น้ำ	MP	-
	มันสำปะหลัง	โคยตัน	<i>Manihot esculenta</i> Crantz	รากสะสมอาหาร, ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Euphorbiaceae	ตองเต้า	ลำตาก	<i>Mallotus barbatus</i> Müll. Arg.	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	ตองแตบ	ลำสลา	<i>Macaranga denticulate</i> (Blume) Müll. Arg.	ใบ	ห่อของ	MP	M. Borikut 147
	ปอแต๊บ	-	<i>Macaranga kurzii</i> (Kuntze) Pax & K. Hoffm.	ลำต้น	เชื้อเพลิง	MP	-
	เป้ลาตองแตก	ลำเป้ระ	<i>Baliospermum calycinum</i> Müll. Arg.	ยอดอ่อน	ใช้ย่างทาบริเวณ แผลรักษาแผลใน ปาก	M	-
	เป้ลาใหญ่	ลำเปลา	<i>Croton persimilis</i> Müll. Arg.	ลำต้น	ใช้ในพิธีกรรมปลูก แฮก	C	-
Fabaceae	ส้มป่อย	แพะป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
				ผล	ใช้ในพิธีกรรมฝังศพ	C	-
	ชะอม	บะหละ	<i>Acacia pennata</i> (L.) Will. subsp. <i>Insuavis</i> (Lace) I. C. Nielsen	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	มะค่าโมง	แพะค่า	<i>Afzelia xylocarpa</i> (Kurz) Craib	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	ข้าเรือด	ผักปวย่า	<i>Caesalpinia mimosoides</i> Lam.	ดอก, ยอดอ่อน	รับประทานสดกับ น้ำพริก	F	-
	แปบผี	มีหยวก	<i>Cajanus goensis</i> Dalzell	ผล, ดอก	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	M. Borikut 197
	ราชพฤกษ์	ลำคูน	<i>Cassia fistula</i> L.	ลำต้น	เชื้อเพลิง	MP	-
	ถั่วแปบ	แพะแพะ	<i>Lablab purpureus</i> (L.) Sweet	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	กระถิน	ลำกระถิน	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit	ผล, ยอดอ่อน	รับประทานสดกับ น้ำพริก	F	-
	ไมยราบ	แย่นยอบ	<i>Mimosa pudica</i> L.	ลำต้น	ต้มดื่มช่วยขับ ปัสสาวะ	M	-
	ไมยราบต้น	แย่นยอบ	<i>Mimosa pigra</i> L.**	ลำต้น	ต้มดื่มช่วยขับ ปัสสาวะ	M	-
	หมามุ่ย	แพะปือด	<i>Mucuna pruriens</i> (L.) DC.**	เมล็ด	ต้มดื่มเป็นยาบำรุง กำลัง	M	-
	เถาว์ลย่เพียด	เครือผี้ยด	<i>Pueraria alopecuroides</i> Craib	ลำต้น	ใช้เส้นใยถักสวิง	B	M. Borikut 200
	แคบ้าน	กลางแค	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Poir.	ดอก, ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	มะขาม	แพะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Fabaceae	ถั่วฝักยาว	แพะถั่ว	<i>Vigna unguiculata</i> (L.) Walp. Subsp. <i>Sesquipedalis</i> (L.) Verdc.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
Fagaceae	ก่อเตี้ย	ลำคูล	<i>Castanopsis acuminatissima</i> (Blume) A. DC.	ผล	รับประทาน	F	M. Borikut 174
				ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	M. Borikut 174
	ก่อแป้น	แพะชะ	<i>Castanopsis diversifolia</i> (Kurz) King ex Hook. f.	ผล	รับประทานเป็นอาหาร	F	M. Borikut 017
				ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	M. Borikut 017
Gentianaceae	สามยอด	อมวะ	<i>Canscora andrographioides</i> Griff. ex C. B. Clarke	ทั้งต้น	ใช้ทำยาต่อเหล้า ต้มแก้ปวดเมื่อย	M	-
Gleicheniaceae	กูดกล้ำ	เลี่ยมเซนเยียด	<i>Dicranopteris linearis</i> (Burm. f.) Underw.	ลำต้น	ทำหลอดดูดเหล้า	B	M. Borikut 148
Hypericaceae	ตัวเกลี้ยง	ลำตึล	<i>Cratoxylum cochinchinense</i> (Lour.) Blume	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	ตัวขน	ลำตึลโขก	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jacq.) Benth. & Hook. F. ex Dyer subsp. <i>Pruniflorum</i> (Kurz) Goegelein	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
Iridaceae	ว่านหางช้าง	ชีเหลือบ	<i>Iris domestica</i> (L.) Goldblatt & Mabb.**	ใบ	ใช้ในพิธีกรรมปลูก แสก	C	-
Lamiaceae	ปั้งขาว	แพะลาม	<i>Clerodendrum glandulosum</i> Lindl.	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
	นางแย้มป่า	หล่างดอกปึก	<i>Clerodendrum infortunatum</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 140
	อีหลิ้น	บะชีอัน	<i>Isodon ternifolius</i> (D. Don) Kudô	ใบ	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 126
	สระแห่น	หอมต่วน	<i>Mentha cordifolia</i> Opiz ex Fresen	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	แมงลัก	ผักนากอ	<i>Ocimum africanum</i> Lour.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	โหระพา	-	<i>Ocimum basilicum</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Lamiaceae	ยี่ห่วย	จันจ้อ	<i>Ocimum gratissimum</i> L. var.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	กระเพรา	-	<i>Ocimum tenuiflorum</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	งาช้างม่อน	งา	<i>Perilla frutescens</i> (L.) Britton	เมล็ด	ประกอบอาหาร	F	M. Borikut 077
Lauraceae	อะโวคาโด	อะโวคาโด	<i>Persea Americana</i> Mill.**	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
	มะเหมียก	มะเหมียก	<i>Phoebe cathia</i> (D. Don) Kosterm.	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
Lygodiaceae	หญ้ายายเภา	บะวัล	<i>Lygodium flexuosum</i> (L.) Sw.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
				ลำต้น	มัดของ	MP	-
Lythraceae	หลิวดอก	-	<i>Cuphea hyssopifolia</i> Kunth**	ทั้งต้น	ไม้ประดับ	MP	-
	ลำพูป่า	ลำคูป	<i>Duabanga</i> <i>grandiflora</i> (DC.) Walp.	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	M. Borikut 094
Malvaceae	พลับพล่า	แพะกอม	<i>Microcos paniculata</i> L.	ผล	ผลรับประทานเป็น ผลไม้	F	M. Borikut 058
				ผล	ใช้เป็นของเล่น สำหรับเด็ก	MP	-
	เกาลัด	แพะมอม	<i>Sterculia</i> <i>monosperma</i> Vent.**	ผล	รับประทาน	F	M. Borikut 176
Marantaceae	ตองสาต	หะล่อนเอด	<i>Phrynium pubinerve</i> Blume	ใบ	ห่อของ	MP	-
Melastomataceae	โคลงเคลง	แพะป็น	<i>Melastoma</i> <i>malabathricum</i> L. subsp. <i>normale</i> (D. Don) K. Meyer**	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
Menispermaceae	กรูงเขมา	ชิมิซิมาด	<i>Cissampelos pareira</i> L.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ผักหนั่ง	ผักหนั่ง	<i>Parabaena sagittate</i> Miers ex Hook. F. & Thomson	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับ น้ำพริก	F	-
	เถาย่างนาง	บะยานาง	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
					ต้มดื่มรักษาอาการ โรคกระเพาะ	M	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Menispermaceae	บอระเพ็ด	เครือกุลิง	<i>Tinospora crispa</i> (L.) Hook.f. & Thomson	ลำต้น	เถาใช้ผสมทำหัวเชื้อแป้งเหล้า	F	-
Moraceae	ปอกระสา	ลำกลาง	<i>Broussonetia papyrifera</i> (L.) L'Hér. ex Vent.	ใบ	เป็นอาหารสัตว์	MP	-
	ผักไฮ	บะ	<i>Ficus lacor</i> Buch.-Ham.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	เตื่อหว่า	แพะเตื่อแยต	<i>Ficus auriculate</i> Lour.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
	มะเตื่อปล้อง	แพะเตื่อ	<i>Ficus hispida</i> L. f.	ผล	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	เตื่อปล้องหิน	แพะตอด	<i>Ficus semicordata</i> Buch.-Ham. ex Sm.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
	หม่อน	หม่อน	<i>Morus alba</i> L.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
Moringaceae	มะรุม	-	<i>Moringa oleifera</i> Lam.	ดอก, ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
Musaceae	กล้วยป่า	คล้อย	<i>Musa acuminata</i> Colla	ผล, ลำต้น	ประกอบอาหาร	F	-
				ลำต้น	เป็นอาหารสัตว์	MP	-
	กล้วยน้ำว้า	แพะที	<i>Musa x paradisiaca</i> L.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
Myrtaceae				ลำต้น, ใบ	เป็นอาหารสัตว์, ห่อของ	MP	-
	ฝรั่ง	แพะตา	<i>Psidium guajava</i> L.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
				ยอดอ่อน	รับประทานสดแก้อาการท้องเสีย	M	-
	ชมพู่น้ำ	ลำย่ำหวาย	<i>Syzygium siamense</i> (Craib) Chantar. & J. Parn.	ผล, ยอดอ่อน	รับประทานเป็นผลไม้, ยอดรับประทานสดกับน้ำพริก	F	M. Borikut 062
Nyctaginaceae	เฟื่องฟ้า	लगเฟื่องฟ้า	<i>Bougainvillea glabra</i> Choisy**	ทั้งต้น	ไม้ประดับ	MP	-
Olacaceae	ผักรด	บะมิ่ง	<i>Erythralum scandens</i> Blume	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Opiliaceae	ผักหวานป่า	บะโหลต	<i>melientha suavis</i> Pierre	ยอด	ประกอบอาหาร	F	-
Orchidaceae	เอื้องคำ	ดอกเอื้อง	<i>Dendrobium chrysotoxum</i> Lindl.**	ดอก	ไม้ประดับ	MP	-
Oxalidaceae	มะเฟือง	แพะเคล	<i>Averrhoa carambola</i> L.	ผล, ยอดอ่อน, ใบ	รับประทานเป็นผลไม้, รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
					ต้มดื่มรักษาโรคนี้	M	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Pandanaceae	เตยหนาม	ยั่วะ	<i>Pandanus</i> sp.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Passifloraceae	เสาวรส	บะกระทกรก	<i>Passiflora edulis</i> Sims	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
	กะทกรก	บะฉ่าง	<i>Passiflora foetida</i> L.	ผล, ยอดอ่อน	รับประทานเป็น ผลไม้, ลวก รับประทานกับ น้ำพริก	F	-
Phyllanthaceae	เม่าหลวง	แพะพอง	<i>Antidesma</i> sp.	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
	มะไฟ	แพะชาล	<i>Baccaurea ramiflora</i> Lour.	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
	เต็ม	ลำปวย	<i>Bischofia javanica</i> Blume	ใบ	นี้รับประทาน คล้ายใบเมี่ยง	F	-
	ขี้มด	บะชทอล	<i>Glochidion</i> <i>assamicum</i> (Mull. Ag.) Hook. f	ใบ	รับประทานสดกับ น้ำพริก	F	-
	ลูกใต้ใบ	-	<i>Phyllanthus amarus</i> Schumach. & Thonn.	ลำต้น	ต้มดื่มแก้อาการ ปวดเมื่อย	M	-
	มะขามป้อม	แพะหะแม	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	ผล	รับประทานเป็น ผลไม้	F	-
					รับประทานสดแก้ อาการเจ็บคอ	M	-
	ก้างปลาเครือ	ลำเกिमต๊อด	<i>Phyllanthus</i> <i>reticulatus</i> Poir.	ใบ	เป็นอาหารดั่ง กว๋าง	MP	-
	ผักหวานบ้าน	ผักหวาน	<i>Sauropus</i> <i>androgynus</i> (L.) Merr.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Pinaceae	สนสามใบ	ลำนาล	<i>Pinus kesiya</i> Royle ex Gordon	ลำต้น	เชื้อเพลิง	MP	-
	สนสองใบ	ลำนาล	<i>Pinus merkusii</i> Jungh. & de Vriese	ลำต้น	เชื้อเพลิง	MP	-
Piperaceae	พลู	เกาพู	<i>Piper betle</i> L.	ใบ	รับประทานกับ หมาก	F	-
					ใช้ในพิธีกรรมปลูก แฮก, กินดอกแดง, ปี่ไหม้, แกมดอย	C	-
	สะค้านแดง	สะค้านโซ	<i>Piper</i> sp.	ลำต้น	ใช้ทำยาถอนเหล้า ดื่มแก้ปวดเมื่อย	M	M. Borikut 196
	สะค้าน	สะค้าน	<i>Piper wallichii</i> (Miq.) Hand.-Mazz	ลำต้น	ประกอบอาหาร	F	-
	ติปลี่	ลือาด	<i>Piper retrofractum</i> Vahl	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	ข้าพลู	ผักนก	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Plantaginaceae	หญ้าเอ็นยืด	-	<i>Plantago major</i> L.	ใบ	ตำพอกบริเวณแผล รักษาอาการปวด เข้าและกระดูก	M	-
Poaceae	กรตน้ำ	ชีเปือะ	<i>Scoparia dulcis</i> L.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	ไผ่เสียวะ	กลาว	<i>Cephalostachyum virgatum</i> (Munro) Kurz	ลำต้นอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
				ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	ตะไคร้	สะไค้	<i>Cymbopogon citratus</i> (DC.) Stapf	ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	ไผ่ไร่	ปอยไร่	<i>Gigantochloa albociliata</i> (Munro) Kurz	ลำต้นอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
	หญ้าคา	สิแลง	<i>Imperata cylindrica</i> (L.) Raeusch.	ใบ	ทำหลังคาบ้าน	B	-
	ข้าว	ชา	<i>Oryza sativa</i> L.	ผล	รับประทานเป็นอาหาร	F	-
	อ้อย	อ้อย	<i>Saccharum officinarum</i> L.	ลำต้น	รับประทาน	F	-
	ไผ่รวก	ไผ่ฮวก	<i>Thyrsostachys siamensis</i> Gamble**	ลำต้นอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
				ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	-
	ตองกง	โค	<i>Thysanolaena latifolia</i> (Roxb. ex Hornem) Honda	ก้านดอก	ทำไม้วาด	B	M. Borikut 072
	ข้าวโพด	แพะซีลี	<i>Zea mays</i> L.	ผล	รับประทานเป็นอาหาร	F	-
Polygonaceae	ผักแพว	ผักแผ้ว	<i>Persicaria odorata</i> (Lour.) Soja'k	ยอดอ่อน	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
Primulaceae	ข้าวสารหลวง	लगलल	<i>Maesa ramentacea</i> (Roxb.) A. DC.	ดอก	ใช้ในพิธีกรรม	C	M. Borikut 190
Proteaceae	เหมือดคนตัวผู้	ล้าชะกัต	<i>Helicia nilagirica</i> Bedd.	ใบ	ต้มดื่มรักษาอาการปวดบริเวณเต้านมในผู้หญิง	M	M. Borikut 201
Rhamnaceae	ฮ่อสะพายควาย	ชิมียิง	<i>Berberia floribunda</i> (Wall.) Brongn.	ทั้งต้น	ต้มดื่มแก้อาการปวดเมื่อย	M	M. Borikut 143
	คันทรง	กันถง	<i>Colubrina asiatica</i> (L.) Brongn.	ยอดอ่อน	ประกอบอาหาร	F	-
Rosaceae	ไข่มุใหญ่	ชีเยียะเปียด	<i>Rubus alceifolius</i> Poir.**	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	M. Borikut 042
	หนามไข่มุ	แพะโจล	<i>Rubus ellipticus</i> Sm.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	M. Borikut 043

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Rubiaceae	กาแฟ	กาแฟ	<i>Coffea arabica</i> L.	ผล	เครื่องดื่ม	F	-
	เข็มป่า	लगल	<i>Pavetta indica</i> L.	ดอก	ใช้ในพิธีกรรมปีใหม่	C	-
	แก้มขาว	लगलเลบเพ	<i>Mussaenda</i>	ใบ, ดอก	ใช้ในพิธีกรรมแกม	C	M. Borikut
		ลึบ	<i>sanderiana</i> Ridl.		ดอย		024
	กระทุ่มเขา	-	<i>Neonauclea</i>	ลำต้น	ใช้สร้างบ้าน	B	M. Borikut
			<i>purpurea</i> (Roxb.) Merr.				167
Rutaceae	พังโหม	ชิมิซุม	<i>Paederia pilifera</i> Hook. f.	ยอดอ่อน	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
	มะนาว	แพะนาว	<i>Citrus aurantiifolia</i> (Christm.) Swingle	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	มะกรูด	มะกั่ว	<i>Citrus hystrix</i> DC.	ผล, ใบ	ประกอบอาหาร	F	-
	เพี้ยกะทิง	บะวาเลอะ	<i>Melicope pteleifolia</i> (Champ. ex Benth.) T. G. Hartley	ยอดอ่อน	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	M. Borikut
							188
Salicaceae	เครื่องห้า	บะฮตอก	<i>Toddalia asiatica</i> (L.) Lam.	ผล, ยอด	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	ตะขบป่า	แพะเกวน	<i>Flacourtia indica</i> (Burm. f.) Merr.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
Sapindaceae	ลิ้นจี่	แพะลิ้นจี่	<i>Litchi chinensis</i> Sonn.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
	ลำไย	แพะพอด	<i>Dimocarpus longan</i> Lour.	ผล	รับประทานเป็นผลไม้	F	-
Saururaceae	ผักคาวตอง	บะควตอง	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ยอดอ่อน	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
Scrophulariaceae	ราชวटीป่า	लगलหยักโปก	<i>Buddleja asiatica</i> Lour.	ดอก	ใช้ในพิธีกรรมกินดอกแดง	C	M. Borikut
Solanaceae	ลำโพง	लगलหัวลำโพง	<i>Brugmansia x candida</i> Pers.**	ดอก	ไม้ประดับ	MP	-
	พริก	แพะเยียด	<i>Capsicum annuum</i> L.	ผล	ประกอบเป็นอาหาร	F	-
	มะเขือเปราะ	แพะเคือแจ้	<i>Solanum capsicoides</i> All.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	มะเขือเทศ	มะเขือ	<i>Solanum lycopersicum</i> L.	ผล	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
	มะแว้งนก	ผักติตป่า	<i>Solanum americanum</i> Mill.	ใบ	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	มะแว้ง	แพะแคว้ง	<i>Solanum anguivi</i> Lam.	ผล	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	ด้ายยาง	ใบแป้ง	<i>Solanum erianthum</i> D. Don	ใบ	ทำหัวเชื้อแป้งเหล้า	F	M. Borikut
							160
	ดอยตั่ง	บะติด	<i>Solanum spirale</i> Roxb.	ใบ	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-

ตารางที่ 1 ชนิดพืชที่นำมาใช้ประโยชน์โดยชาวลัวะบ้านน้ำแพะ จังหวัดน่าน (ต่อ)

วงศ์	ชื่อไทย	ชื่อลัวะ	ชื่อวิทยาศาสตร์**	ส่วนที่ใช้	วิธีใช้	ประโยชน์*	ตัวอย่างอ้างอิง
Solanaceae	มะอึ๊ก	แพะแควง	<i>Solanum stramonifolium</i> Jacq.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
	มะเขือพวง	แพะแคว้ง	<i>Solanum torvum</i> Sw.	ผล	ประกอบอาหาร	F	-
Verbenaceae	เทียนหยด	เกาชาทอง	<i>Duranta erecta</i> L.**	ทั้งต้น	ไม้ประดับ	MP	-
Vitaceae	กระดังใบ	ลำกวาด	<i>Leea indica</i> (Burm. f.) Merr.	ใบ	ใช้ในพิธีกรรมปลูก	C	-
					แขก		
Xanthorrhoeaceae	ว่าน	ว่านขิดาอี	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm. f.	ใบ	วุ้นในช่วยสมานแผล	M	-
	หางจะระเซ้	เห็ด					
Zingiberaceae	ข่า	แซเลอะ	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.	ลำต้นใต้ดิน	ประกอบอาหาร	F	-
	ข่าคม	แพะเพริด	<i>Alpinia roxburghii</i> Sweet	ดอก, ลำต้น	ประกอบอาหาร	F	-
	กูกีเขียว	เท็ด	<i>Amomum</i> sp.	ดอก	รับประทานสดกับน้ำพริก	F	-
	จี่กูก	แพะกูก	<i>Amomum</i> sp.	ดอก	ลวกรับประทานกับน้ำพริก	F	-
	ขมิ้น	เคอะมัน	<i>Curcuma longa</i> L.	ลำต้นใต้ดิน	ประกอบอาหาร	F	-
	ขิง	แวะ	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe	ลำต้นใต้ดิน	เผาไฟอมแก้ไอ	M	-
					ประกอบอาหาร	F	-

หมายเหตุ * F = พืชอาหาร; M = พืชสมุนไพร; B = พืชใช้สร้างที่อยู่อาศัยและเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ; C = พืชใช้ในพิธีกรรมความเชื่อ; MP = พืชใช้ประโยชน์อื่นๆ

** = ชนิดพืชที่มีการใช้ประโยชน์เป็นครั้งแรกโดยเทียบกับการศึกษาของชาวลัวะในจังหวัดน่าน (ทิพย์สุตา, 2541; มานิตา, 2542; ทศน์เวศ, 2543; อภิชาติ, 2558)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาและอำนวยความสะดวกตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน

เอกสารอ้างอิง

- กวีศิลป์ คำวงศ์. (2552) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงบ้านใหม่สวรรค์และบ้านห้วยบุ่ง ตำบล บ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัด เชียงใหม่. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย เชียงใหม่. เชียงใหม่: 380 หน้า
- จรัสพงษ์ มูลใจ. (2559) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของลัวะ บ้านละอูบ อำเภอมะลุน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: 217 หน้า
- ชูศรี ไตรสนธิ, ปรีทรรณ ไตรสนธิ และทัศนียพร สุขโชติ. (2546). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงบ้านขุนแปะและชาวม้ง

บ้านขุนวาง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. ใน: รายงานการวิจัยฝ่ายงานวิจัยมูลนิธิโครงการหลวง, เชียงใหม่.

ชูศรี ไตรสนธิ และปรีทรรณ ไตรสนธิ. (2554). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะและชาวลัวะ บนดอยภูคา จังหวัดน่าน. วารสารพฤกษศาสตร์ไทย. 3(2): 163-185.

เต็ม สมิตินันท์. (2557). ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 825 หน้า.

ทัศนียพร ยะโส. (2543) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะและชาวลัวะในเขตตำบลภูฟ้า อำเภอปัว จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 234 หน้า.

ทิพย์สุตา ตั้งตระกูล. (2541) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้ง ชาวลัวะและชาวลัวะในบางพื้นที่ของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 241 หน้า.

ทวี ประทีปแสง. (2542) พิธีกรรมและความเชื่อในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวลัวะ บ้านเตี้ยกลาง ในอุทยานแห่งชาติดอยภูคา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 95 หน้า.

- ปิยวรรณ วินิชชัยนันท์. (2538) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงใน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 202 หน้า.
- ไพศาล ทองสอน. (2544) พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวเขาเผ่าลันในตำบล ดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 99 หน้า.
- มานิดา ชมเปราะ. (2542) การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านของ ชาวลัวะบ้านเตยกลาง ดอยภูคา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่: 82 หน้า.
- เลอศักดิ์ ประจวบอารีย์. (2551) สมุนไพรพื้นบ้านของชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้าน โป่งลึก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต, ศิลปากร: 173 หน้า.
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์. (2531). สนทนาสารานุกรมสุลวะ-ปรัย. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม:สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 7-11.
- อภิชาติ ส่องแสงจันทร์ (2558). การใช้ประโยชน์พืชของคนเมืองและชาวลัวะ ในตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วารสารพฤกษศาสตร์ ไทย 7(2): 115-132.
- อัญชลี น่วมมี และคณะ (2555). พฤกษศาสตร์พื้นบ้านของชาวม้ง บ้านปาง ช้าง ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. วารสาร พฤกษศาสตร์ไทย. 4(2): 177-211.
- Eric, W.C., Chan, Suit, Y.E., Tan, Y.P. and Wong, Z.C.. (2011). Phytochemistry and Pharmacological Properties of Thunbergia laurifolia. Pharmacognosy Journal 3(24): 1-6.
- The Plant List 2013: A working list of all plant, แหล่งข้อมูล: <http://www.theplantlist.org>. ค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2561.

